

Bir Dilbilim Tezi Örneğinden Hareketle Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği İhlalleri Üzerine

Doç. Dr. İlyas KAYAOKAY

Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı ABD.

ilyaskayaokay@munzur.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8544-2307>

Özet

Bilimsel bir tez hazırlamak, her tâlibin yapabileceği kolay ve ciddiyetsiz bir mevzu değildir. Yeterli seviyede bilimsel etik, bilgi, teknik, teori ve metot bilgisine sahip olmadan tez yazmak bazen vahim neticelere sebebiyet verebilmektedir. İlgisiz ve donanımsız bir danışman da buna eklenince, işin içinden çıkılmaz bir vaziyet hâsıl olur.

Bu makalede, dilbilim alanında hazırlanmış, benzerlik oranı %53'ü aşan, alt alta sıralanmış kelime listeleriyle gereksiz uzatılmış, verilerin büyük bir bölümü dışarıda bırakılarak sözlüklere müracaat edilmeden yazılmış, etik ihlalleri ve yanlışlıklarla dolu bir tez örneğinden hareketle, akademik çalışmalarda dikkat edilmesi gereken bazı bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlallerinin neler olduğu ortaya konulmuştur. Özellikle tez hazırlama işinin ciddi bir bilgi birikiminin yanında iyi bir teori, metot ve bilimsel etik bilgisini de gerektirdiğini göstermek istediğimiz yazımızda, örnek olarak ele aldığımız tez; teknik, bilimsel etik, metot ve bilgi hataları yönünden irdelendikten sonra sonuç bahsinde bazı değerlendirme ve tekliflerde bulunulmuştur.

Amacımız, yeterince önemsenmeyen bilimsel araştırma ve yayın etiğine dair bir bilinç ve hassasiyet oluşturarak tez, bildiri, makale, kitap hazırlayacak genç araştırmacılara bir nebze olsun faydalı olmaktır. Zira kimse itiraz etmezse bu düzensizlik ve disiplinsizlik artarak devam edecek ve Türk akademisi uluslararası platformlarda saygınlığını yitirme noktasına gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Tez, dilbilim, yer adları, intihal, sözlük, bilimsel etik.

**BASED ON THE EXAMPLE OF A LINGUISTICS THESIS
ON VIOLATIONS OF SCIENTIFIC RESEARCH AND PUBLICATION ETHICS**

Abstract

Preparing a scientific thesis is not an easy and frivolous matter that can be done by anyone. Writing a thesis without adequate knowledge of scientific ethics, knowledge, technique, theory and method can sometimes lead to dire consequences. When an uninterested and ill-equipped supervisor is added to this, the situation becomes unmanageable.

In this article, based on the example of a thesis in the field of linguistics, with a similarity rate exceeding 53%, unnecessarily prolonged with word lists listed one after the other, written without consulting dictionaries by leaving out a large part of the data, and full of ethical violations and inaccuracies, some violations of scientific research and publication ethics that should be considered in academic studies are revealed. In our article, in which we want to show that the preparation of a thesis requires a good knowledge of theory, method and scientific ethics as well as serious knowledge, the thesis we have taken as an example is analyzed in terms of technical, theoretical, ethical, methodological and informational errors, and some evaluations and proposals are made in the conclusion.

Our aim is to create awareness and sensitivity about scientific research and publication ethics, which are not given enough importance, and to be useful to young researchers who will prepare theses, papers, articles and books. Because if no one objects, this irregularity and indiscipline will continue to increase and Turkish academia will lose its prestige in international platforms.

Keywords: Thesis, linguistics, place names, plagiarism, dictionary, scientific ethics.

“İlim hayatımızdaki usûlsüzlükleri ve ahlâksızlıkları yazmanın zorluğunu kelimelerle ifade etmek çok zor ve neredeyse imkânsız bir şeydir. Hiçbir meselede açık sözlü olunmadığı gibi bu meselede de açıkça söylemek mümkün ise de yazmak çok tehlikeli bir iştir ve “haklısın ama yazmasan daha iyi olurdu” diyenler ilim âlemine de hâkimdir. Bir asır önceki tavırlar günümüzde de devam etmektedir.” Ali Birinci, Tarihin Kara Kitabı, 2014, s. 1

GİRİŞ

Devletin takdir gören eğitim politikalarından biri olan “her ile en az bir üniversite” projesi, kemiyette muvaffak olsak da keyfiyet hususunda aynı başarıyı yakalayamamıştır. Eğitim olanaklarındaki yükseliş Avrupa standartlarına ulaşmasına rağmen öğrenci seviyesi her geçen yıl düşmüş, nihayetinde eksi puanlarla üniversiteye yerleşmeler bile müşahade edilmiştir. Lisans seviyesindeki bu düşüşler tabii olarak lisansüstü eğitime de sirayet etmiştir. Lisansüstü tezlerin YÖK tarafından denetlenmemesi, işin şahıslara bırakılması, yazılan tezlerin kalitesini de bir hayli aşağıya çekmiştir. Para karşılığı tez hazırlatmak zirve noktaya ulaşmış ve artık yapay zeka programlarına tez yazdırma dönemi başlamıştır. İntihal vakalarının önüne geçebilmek için bilimsel etik dersleri zorunlu hâle getirilmiş ve 2017’den itibaren tezlerde benzerlik raporu talep edilmeye başlanmıştır. Ancak her alanda olduğu gibi kısa yoldan sonuca ulaşma yeteneğimiz (!) bu sahada da kendini göstermiş ve Turnitin gibi programlar da bilimsel etik ihlallerinin başkumandanı olan intihalle başa çıkamamıştır. Mesela bunun en önemli göstergesi, kaynağı verilmeyen cümleler için kelimeleri eş anlamlıları ile değiştirip yeni cümle kurulduğu zaman intihal olmaktan çıkmakta, benzerlik oranı düşmektedir.

Tez yazmak, ciddi özveri, sabır ve emek gerektiren, bir menfaat uğruna yapılmayacak kadar hassas bir süreçtir. Bir tez, kitap ya da makale yazma teşebbüsünde bulunmadan evvel altyapısını sağlam hazırlamak gerekir. Tayfun Uzbay, bilimsel araştırmaların belirli kural ve disiplinler içerisinde, sistematik olarak yürütülüp sonuçlandırılması gerektiğini vurgulayarak sürecin üç aşamadan müteşekkil olduğunu bildirir:

“Problemin veya yanıtı aranan sorunun tanımlanması, sürecin ilk aşamasını oluşturur... İkinci aşamada belirlenmiş olan amaca ulaşmak için disiplinli bir çalışma gerekir... Üçüncü aşamada ise elde edilen verilerin doğru istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmesi, ulaşılan sonucun hedeflenen amacı doğrulayıp doğrulamadığının test edilmesi ve yayınlanıp yayınlanmayacağına karar verilmesidir” (2006: 20-21).

Sadece bir makale konusu olabilecek, altyapısı, tezi, hipotezi belirlenemeyen mevzular, tez konusu olarak seçilmemelidir. Ön okumalar yapmak, literatürü etraflıca taramak, kendinden önce yapılmış çalışmaları, gerek yöntem gerek muhteva yönünden tahlil edip analitik düşünmek, konuyu ileri boyuta taşıyabilmek, kendini tekrar etmemek için mukayese yapmak “araştırma disiplini”nin

gereğidir. “Burada araştırma disiplininin kastedilen; yeterince donanımlı olmadan bir araştırma yapmaya kalkışma demektir” (İnci, 2009: 70). Belirli disiplinlere ait teknik, teori ve metotları anlatan çalışmalar mevcuttur. Ancak her alanda böyle eserler yoktur ve şahsî gayret ve teşebbüslerle bunu araştırıp öğrenmek gerekebilir. Bilim insanı olma yolundaki ön koşullardan biri, iyi bir yöntem, teknik ve teori bilgisine sahip olmaktır. Misal bir metin neşri veya dilbilim tezi hazırlanıyorsa *Tarama* ve *Derleme* dahil tüm sözlükler el altında bulundurulmalıdır. Merhum Ali Nihat Tarlan hocamız “lügatle pehlivanlık olmaz” diyerek bilinmeyen kelimeler için bir defa, bilinenler içinse iki, üç defa sözlüğe bakmayı tavsiye etmiştir. Eskiden bir yere asistan veya lisansüstü talebe alınırken onun sözlüklerinin ne kadar yıpranmış olduğuna bakılırdı. Şimdi ise internet ortamına müracaat edilmekte, forumlarda yazılan uydurma bilgiler, bilimsel bilgi olarak sunulmaktadır.

Tez hazırlama işinin, ciddi bir bilgi birikiminin yanında iyi bir teori, metot ve akademik etik bilgisini de gerektirdiğini göstermek istediğimiz bu yazımızda, örnek olarak sunacağımız çalışma¹; 2016 yılında tamamlanan “Tunceli İli Yer Adları” adlı master tezidir. Bu tezi hususi olarak ele almamızın sebebi; bir tezde bulunmaması gereken bilimsel, teknik ve teorik hatalar ile akademik etik dışı uygulamaları çarpıcı biçimde ihtiva etmesidir. Nüket Örnek Büken, “akademik etik” kavramını şöyle açıklamaktadır:

“Akademik etik, üniversite dünyasında herkesin bildiği, gördüğü, ama kimilerinin bilmezlikten ve görmezlikten geldiği, kimilerinin ise statükonun devam etmesi uğruna ses çıkaramadığı kimi konuları kapsar; bilimsel yanıltma, özensiz ve disiplinsiz araştırma, bilimsel sahtekarlık ve yalancılık, yayın intihalleri, çıkar çatışmaları, ikram yazarlığı, yazarlık hakkı ve sırasının gözetilmemesi gibi...” (2006: 166-167).

Bu tezin bir diğer önemli özelliği de dilbilim alanında “sözlüğe bakılmadan yazılmış” ender tezlerden olmasıdır. Yazarın şahsını teşhir edip incitmeden yalnızca eldeki verilere bakılmış ve tezin ismini zikretmek kâfi görülmüştür. Zira ele aldığımız husus, yazarın şahsı değil bilim adına ortaya koyduğu, umumu ilgilendiren tezidir. İster kitap ister makale ister tez olsun bir çalışma, müellifin elinden çıktığı vakit, artık topluma aittir ve toplum onu, saygı ve edep çerçevesinde

¹ Yazarın şahsını teşhir etmek gibi gâyemiz olmadığından makalenin geri kalan kısmında bu eser ve yazarından “tez”, “mezkûr/ adı geçen/ incelediğimiz tez”, “yazar” ve “müellif” şeklinde söz edilecektir. Amacımız tezin tamamını tenkit etmek olmadığından görülen bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlalleri sınırlı sayıda örnekle ifade edilecektir.

değerlendirme hakkına sahiptir. Prof. Dr. Osman İnci'nin ifade ettiği gibi bilim insanının vazifeleri arasında bu da vardır:

“Tüm bilimsel yayınların denetleyicisi bilim kamuoyudur. Onların sorumluluğu asla göz ardı edilemez. Bilimcinin sorumluluğu uzmanlık alanına giren konulardaki yayınları izlemek, ortaya konulan savların, varsa yanlışlıklarını saptayacak biçimde incelemek ve yanlışlamak, bilimsel ortamda ortaya koymak, tepki vermektir” (2009: 70).

Tez yazarı insan olarak belki çok “iyi” biridir ancak bu onun bilim adına ortaya koyduğu ürüne de “iyi” dememizi icap ettirmez. Kendisi de yazımızı tesadüfen okuyacak olursa olgunlukla karşılayacak ve yapılan “bilimsel” tüm hatalar için muhakkak bize hak verecektir. Bilimsel tenkit kültürü, akademide yanlış anlaşıldığı, duygusal açıdan bakıldığı ve hasım kazanma olarak görüldüğü için Türk bilimi, ilerleyip gelişmemektedir.

Mezkûr tez, ilk bölümde teknik, metot ve bilimsel etik açısından irdelenecektir. İkinci bölümde, bilgi hataları ve bunların sebepleri ortaya konulduktan sonra sonuç bahsinde bazı değerlendirme ve tekliflerde bulunulmuştur. Amacımız, bu örnek ışığında tez, kitap, makale veya bildiri hazırlayacak genç araştırmacılara, bilimsel araştırma ve yayın etiğine dair gerekli tavsiye ve uyarılarda bulunarak bir nebze olsun bilime faydalı olmaktır. Türk akademisinin gelişmesi için bu önemli vazifeyi ifa etmek zaruridir. Zira kimse itiraz etmezse düzen devam edecek ve niteliksiz tezlerin varlığı artarak ilim âlemi takriben on yıl içinde tez bataklığına dönüşecektir.

1. Teknik, Metot ve Yayın Etiği Açısından Tezin İncelenmesi

Çalışmayı, teknik, yöntem, araştırma ve yayın etiği açısından incelediğimizde ciddi problemler karşımıza çıkmaktadır. Araştırma ve yayın etiği denilen kavram; *“genel olarak, bilimsel araştırma ve yayınların dürüstlük, açıklık, nesnellik (objektif olma), başkalarının bulgu ve yaratılarına saygı gibi, temel ilkelere uygun biçimde yapılmasını sağlamayı amaçlayan ve bunun gerçekleşmesi için çalışmalar yapan uygulamalı etik alanı olarak tanımlanmaktadır”* (Boydak, 2011: 15-16).

Öncelikle tezin başlığı ile içindekiler kısmının uyumsuzluğu, ilk bakışta fark edilmektedir. Toponomi konusundaki tekrar mahiyetindeki bilgiler, tezin başlığının sınırlarını aşmaktadır. Zira bir başlık, çalışmayı kapsar nitelikte olmalıdır. Bu hususta Tunca Kontantamer'in araştırmacılar için yaptığı tespit ve değerlendirmeler, söz konusu tez için de geçerlidir:

“Yayınlardaki önemli yanlışlar hemen kitapların içindekiler listesi ile başlamaktadır. Buralarda genellikle metotlu ve sistematik bir yaklaşımın eksikliği görülmektedir. Bu eksikliğe yol açan temel sebepler arasında gerçek araştırma nesnesinin ne veya neler olduğu ve konuyla ilgili olarak sınırlamanın nasıl yapılacağı hususunda ciddi bir çalışmanın yer almayışı bulunmaktadır. Bir başka deyişle araştırmacı, hedeflerini berrak bir şekilde belirleyip düzenlemeyi bu hedeflere uygun olarak yapmamaktadır” (1993: 339).

Tezin asıl konusu olan Tunceli’ye ait yer isimlerine gelinmeden evvel “yer ad biliminin tanımı ve konuları”, “yer adlarının tarihi”, “ad bilimi çalışmalarının yapılma nedenleri”, “toponominin diğer bilim dallarıyla ilişkisi”, “Türkiye’de yapılmış toponomi çalışmaları” uzun uzadıya sadece alıntılarla anlatılmıştır. Elbette bu konulara da değinmek gereklidir ancak bunun tez ile dengede tutulması, tezin asıl konusunun önüne geçmemesi gerekirdi. Bu bölümde ortaya konulan yeni bir bilgi, fikir yahut tasnif olsa, problem kısmen ortadan kalkabilirdi.

Esas sorun; toponomiyle alakalı bu kadar detay verilirken asıl konu olan Tunceli toponomisine gelince verilerin ancak yarısının ele alınmasıdır. Ağırlığın bu kısımda olması gerekirken yazının ileri safhalarında da görüleceği üzere, yerleşim yeri adları sadece alt alta, belli başlıkların altında sıralanmıştır. Tezin başlığındaki “yer adları” ibaresinden yalnızca “yerleşim yeri adları”nı anlamamız beklenmiştir ki o zaman tezin başlığının da bu şekilde değiştirilmesi gerekmez miydi? Bu husus zaten tezde de ifade edilmektedir: “*Bu çalışmada araştırmaya tabii tutulan yer adları Tunceli ili sınırları içinde yer alan yerleşim yeri adlarıdır*” (2016: 3).

Bu alandaki ilk tezleri yazanlardan Levent Kurgun, yüksek lisans tezinde (1997) “Denizli ili yerleşim yerleri adları”nı, doktora tezinde de (2002) “Denizli ili yer adları”nı ayrı ayrı çalışmıştır. Anladığımız kadarıyla sayısı 365 kadar olan yerleşim yeri adları, *İl Özel İdaresi*’nden temin edilmiştir. Doğası ve tabiatıyla zengin su kaynaklarıyla bilinen Tunceli, Türkiye’nin en küçük yüz ölçümüne sahip illerinden biridir. Yer adları üzerine hazırlanan diğer tezlerle mukayese ettiğimizde yalnızca bu tezde, sınırlı bazı “yerleşim yeri adları” incelemeye tabi tutulmuştur. Başlıkta, “yer adları” denilmesine rağmen göl, dağ, mahalle, sokak, mevki vb. yerleşim yeri adlarının neden çalışmaya dahil edilmediği, tezin “kapsamı”ndan bahseden bir bölümde açıklanması gerekirdi. Buna mukabil, yer adlarıyla ilgili yazarın kendisiyle çelişen şu cümleleri de göze çarpmaktadır. Madem bunlar da yer adları kapsamındadır, o hâlde malzemenin yarısından fazlasını teşkil bu veriler niçin teze dahil edilmemiştir?

“Toponominin çalışma alanı yer adı, mevki adı, konum adı olan her şeydir. Bunlar: ülke, şehir, kasaba, köy, dağ, tepe, vadi, akarsu, mahalle, cadde, sokak adları olabilirler” (2016: 21).

Özellikle halkbilim ve dilbilimciler için asıl veriler, daha spesifik, mahallî ve folklorik unsurları muhtevî bu yer adlarında saklıdır. Yöreye has, yörenin üniversitesine, dağ ve sularına da ad olmuş “Munzur” ismine bile değinmeden hazırlanan bir tez, “Tunceli ili yer adları” çalışmalarına nasıl bir katkı sunabilir ki?

Tezin başlığı “Türkiye’de yer adları çalışmaları ve Tunceli ili yerleşim yeri adları” olsa bile çoğu malzeme dışarıda bırakıldığından eksik kalmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere, çalışmada belirli bir usul, metot olmayıp daha yolun başında hata yapılmış ve bu hatalar çığ gibi büyüyerek vahim sonuçlara sebebiyet vermiştir. Çoğu genç araştırmacının düştüğü hata tekrarlanmış, tezin birkaç yerinde kendinden evvel yapılan onlarca neşriyat da hem “kabarık” hem “yetersiz” addedilmiştir. Sadece 365 yer adının, anlamı verilmeden alt alta dizildiği bir tez için bu ifadeler, aşırı iddialı beyanlar değil midir?

“Yukarıdaki çalışmalara bakıldığında sayının çok kabarık olduğu görülmektedir. Buna rağmen Anadolu’da yer adları üzerine yapılan çalışmaların bugün gelinen noktada yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bunun nedeni bu çalışmaların çoğunun bitirme tezi ya da bildiri niteliğinde olması ve çok dar alanları kapsamasıdır” (2016: 50).

Tez, kapak sayfasından eklere kadar 179 sayfa olup “yer adları” konusunda hazırlanmış diğer tezlerle kıyasla en az hacimli tezlerden biridir. Elbette bir tezde sayfa sayısı değil, ne anlattığına bakılmalıdır. Bazen bir sayfalık orijinal bir bilgi, yüzlerce sayfalık çalışmalardan daha değerlidir. Bu tezde yer adları, tek tek alt alta yazılarak sayfalar şişirildiği için daha doğru analiz edebilmek adına, tezi word ortamına aktararak kapak, önsöz, içindekiler, dipnotlar ve kaynakça bahsini çıkardık. Tezin asıl başlangıcı olan “giriş” bölümünden itibaren “sonuç” bölümüne kadar tezin 19.919 kelimeyle (rakamlar da dâhildir) yazıldığını tespit ettik.

Yukarıda zikrettiğimiz, asıl mevzudan rol çalmış, bütün toponomi çalışmalarında gördüğümüz bölümler ile “Türkiye’de Toponomi Çalışmaları” adlı bibliyografya bölümü çıkarıldığında, tezin asıl kısmının 9.212 kelimeyle yazıldığı belirlenmiştir. Bu da tezin %46,2’lik kısmını teşkil eder ki %53,7’lik kısmı, tırnak işaretli ve tırnaksız alıntılar, bibliyografya, başka çalışmaları tekrar ve lüzumsuz bilgileri ihtiva etmektedir. Bu durum tezin orijinalliğini tamamen ortadan

kaldırmaktadır. Elbette asıl konuya geçilmeden evvel bazı açıklayıcı bilgilerin aktarılması zaruridir. Ancak bunun, bütünlüğü bozmayacak şekilde dengelenip ayarlanması gerekirdi.

Tezin üçüncü bölümünde yer alan “Türkiye’de Toponomi Çalışmaları” başlıklı bölümde verilen eser künyeleri, 4.026 kelimeden oluşmaktadır. Tezin asıl konusu ise, bir makale hacmi kadar olup makale konusu olabilecek çalışmaların yüksek lisans yahut doktora tezi olarak hazırlanması hususu, sadece bu tezin değil, diğer bazı lisansüstü tezlerinin de en ciddi problemidir. Esasında Tunceli’nin bütün yer adları incelemeye dahil edilse, hakkıyla bir tez olabilecek bir mevzudur.

Tüm enstitüler, lisansüstü tezler için “benzerlik raporları” talep etmektedir. Her üniversitenin yönetmeliğinde bu oran, %20 ile %30 arasında değişmektedir. 2017 yılına kadar bu raporlar istenmediği için geçmişteki disiplinsiz hazırlanan tezlerin çoğunda “emek tembelliği” denilen türden etik ihlallerini sık görüyorduk. Mezkûr tezin “giriş” bölümü dahil gereğinden fazla abartılmış bilgileri ihtiva eden diğer tüm bölümlerinde yazara ait önemli bir paragrafa rastlayamıyoruz.

Paragrafların neredeyse tamamı, tırnaksız alıntılardan müteşekkildir. Yazarın bu içtihadı, bilimsel etik literatüründe, “kaynak göstererek yapılan intihal çeşidi” olup “Fazla Mükemmel Alıntı (The Too-Perfect Paraphrase)” adıyla geçer. Yani; “*yazarın bire bir alıntı yaptığı kaynağa atıf yapması fakat tırnak işareti koymayı önemsememesi[dir]*” (Uçak ve Birinci, 2008: 192). Bilimsel etik literatüründe “emek tembelliği” sayılan bu tutumun, sehven olmadığı ise, bazı yazarların eserlerine atıf yapılırken tırnak işareti kullanmasından anlaşılmaktadır. Tezin hemen hemen tüm bölümlerinde, tırnak içine alınmayan alıntılarda, yazarın herhangi bir yorumu, katkısı bulunmamaktadır. Şayet bu tırnaksız alıntılarda yazarın yorumu olsaydı tırnak içerisine alınmamasına kısmen hak verilebilirdi.

Örneğin, Ümran Çelebi’nin 2007’de yayımlanan “*Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları*” adlı yüksek lisans tezinden (2007: 5) iki paragraf, doğrudan tırnaksız şekilde alıntılanmış ve Çelebi’ye de en sonda atıf yapılmıştır. Referans gösterilen kaynağa baktığımızda, alıntıda baştan sona, yazara ait bir virgül bile mevcut değildir. Üstelik atfın gerçek sayfa numarası 5 olması gerekirken 15 yazılarak kaynak bir nevi gizlenmiştir. 15. sayfaya bakanların, bu paragrafların tez yazarına ait olduğunu zannedeceği kesindir ki bu da “kaynağa ulaşılmasını engellemek” kabilinden mühim bir bilimsel etik ihlalidir. Tırnak işaretinin kullanılmadığının net şekilde görülebilmesi için sayfanın orijinalini vermeyi uygun gördük:

Tür adları; kavramlar dünyasına ışık tutan, adlandırma yollarının belirlenmesini sağlayan adlardır. Anlatım sırasında yararlanılan kavramlar dilden dile değişmekte ve aralarındaki ilişkiler farklılık göstermektedir. Kimi kavramlarda diller birbirinden uzaklaşırken kimi kavramlarda diller birbirine yaklaşırlar. Genellikle kavramlar adlandırılırken göze görünen, öne çıkan özellikleri dile getirilmektedir. Dillerde kavram ve varlıklara yeni adlar bulmak her zaman kolay olmamakta, ayrıca bu yeni adın dilde yerleşmesi ve o dili konuşanlar tarafından ortak anlamda kodlanması da uzun bir sürece yayılmaktadır. Bu nedenle toplumlar, her nesne ve kavram için her zaman yeni adlar türetmezler ve başka toplumların dillerinde o nesne ya da kavram için kullanılmakta olan adı alıp kullanabilirler. Bu sözcük alış verişleri sonucunda dillerde ortak ya da benzer adlar yaygınlaşır. Bazen de aynı dil içinde aynı kavram veya nesne için, dilin alt ağzlarında farklı adlandırmaların olduğu görülmektedir. Örneğin ayçiçeği adlı bitki için dilimizin değişik ağız ve lehçelerinde günebakan, günüşiği, güneşiği gibi adlandırmalar yapılırken, başka dillerde de bitkinin bu, günele ilgili özelliğini ifade edecek kavramlar kullanılmaktadır.

Özel adlar tek bir kişiyi, belli bir canlıyı ya da cansız varlığı, bir düşünceyi ya da belli bir yeri anlatan adlardır. Özel adlar dil dizgesi içinde bir birimdir. O nedenle diğer kelimelerle yakınlıkları vardır. Adlar bütün insanlık tarihi boyunca çok önemli olmuşlardır. Adlar yalnızca verilen varlığı işaret etmekle kalmazlar, o varlık için aynı zamanda büyüsəl,

gizemsel gücü temsil ederler. Bu nedenle adını sık sık anmanın doğru olmadığı düşünülen duygu, varlık ya da nesneler için güzel adlandırmaya da zaman zaman gidilir (ÇELEBİ, 2007: 15).

(Tez, 2016: 13-14)

Bazen de Çelebi'ye hiç atıf yapılmadığı görülür ki bunun adı artık intihaldir. İntihal (plagiarizm, plagiat);

“Genel olarak, başkasına ait bir telif eserin, güzel sanatlardan bir eserin tamamını, bir bölümünü veya bazı cümlelerini kaynak göstermeksizin, yazarının adını belirtmeden, kendisine nispet etme, kendisinin eseri veya sözü gibi kullanma, aşırma suretiyle eser sahipliği haklarının ihlâl edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır” (Ünal, vd., 2012: 10).

Tez, büyük oranda Çelebi'nin tezi örnek olarak yazılmıştır ki o tez de sadece “yerleşim yeri” adlarını incelemektedir. Ancak bahsi geçen tezde tüm yerleşim yeri adları ele alınmıştır. İncelediğimiz tez, Çelebi'nin tezinden kopya edilmiş görünmektedir. Misal, Çelebi'nin tezinde

“önsöz” bölümündeki paragraf, incelediğimiz tezin “giriş” bölümünde (2. paragraf) değiştirilmeksizin, kaynak gösterilmeden aşırılmıştır:

çalışır. Yer adlarını vermede belirli eğilimlerin olduğu ve birbiriyle ilgisiz gibi görünen pek çok adın bir sisteme bağlanabileceği görüşünden hareketle dünyadaki pek çok ülkede yer adları incelenerek çeşitli açılardan açıklanmaya çalışılmıştır. Yer adları bilimi çalışmaları tarih, coğrafya, arkeoloji, sosyoloji ve etnoloji gibi çeşitli bilim dallarında çalışanlara ipucu olabilecek bilgiler de içermektedir.

(Çelebi, 2007: 3)

Yer adlarını vermede belirli eğilimlerin olduğu ve birbiriyle ilgisiz gibi görünen pek çok adın bir sisteme bağlanabileceği görüşünden hareketle dünyadaki pek çok ülkede yer adları incelenerek çeşitli açılardan açıklanmaya çalışılmıştır. Yer adları bilimi çalışmaları tarih, coğrafya, arkeoloji, sosyoloji ve etnoloji gibi bilim dallarında çalışanlara ipucu olabilecek bilgiler de içermektedir. Bu nedenle, alana bir katkı sağlamak

(Tez, 2016: 1)

Tırnaksız alıntıların yanıltıcı olumsuz bir tarafı vardır. Cümlelerin sahibi belirtilmediği için diğer araştırmacıların hataya sürüklenmesine hatta aynı araştırmacının başka çalışmalarının da tekrar intihale düşmesine sebebiyet verebilir.

Adı geçen tezde, “Karaçetin, 1984: 219” kaynağı referans gösterilen bir atıf vardır. Karaçetin’in “bildiri” türünde olan yazısının 219. sayfasına bakıldığında ne böyle bir paragrafa ne bu minvalde sözlere rastlanılmıştır. Karaçetin’e atfedilen paragraf, arama motoruna yapııştırıldığında aslında Mehmet Yıldırım’ın 2006 yılında hazırladığı “*Uşak ili ve ilçeleri yerleşim yeri adları (orun) ’nın yapı ve köken bakımından incelenmesi*” adlı yüksek lisans tezine ait olduğu hemen anlaşılacaktır. Yıldırım (2006: 3), sonraki paragrafta yer alan bir cümleyi Karaçetin’e atfettiğinden, Karaçetin’in ilgisiz paragrafı aslı kaynak zannedilerek atıfta bulunulmuştur. Bundan ötürü tezde, Yıldırım kaynak gösterilmediği için intihal suçu oluşmuştur.

Tırnaksız atıf göstererek bilimi, araştırmacıları yanıltmak, sadece bu tezle sınırlı kalmamıştır. Böyle etik dışı uygulamaların sonraki çalışmaları da nasıl etkilediğini, intihale düşürdüğünü yine aynı tez yazarının başka bir çalışmasından vereceğimiz örnekle gösterelim. Tez yazarı, 2018 yılında yayımlanan bir bildirisinde, tezinde Karaçetin’e atfettiği paragrafı, yine tırnaksız şekilde Karaçetin’e atfetmiştir. Hatta bildirisinin özetinde de yine o paragrafı kullanarak açıkça cümlelerin kendisine ait olduğunu ima etmektedir. Bir makale yahut bildiri “özet”i, -tırnak içindeki üç, beş kelime hariç- bir başkasından alıntı bir paragrafta yazılmaz ve atıf verilmez. Aynı akademik teamül, tez, kitap, makale ve bildirilerin sonuç bölümü için de geçerlidir. Nadir de olsa “sonuç”

bölümünde bu teamülün dışında çıkıldığı görülse de bilimsel hiçbir yayının “özet” bölümünde böyle bir acemilik görülmez.

Daha belirgin görülmesi için aşağıda, ilk sırada, tezdeki paragraf (2016: 9-10); ikinci sırada, intihal yapılan Yıldırım’a ait paragraf (2006: 3); üçüncü sırada da tez yazarının 2018 yılında yayımlanan bildirisinin “özet” bölümündeki (s. 23)² paragraf verilmiştir:

Ad, somut olan nesnenin yanı sıra varlığını tam olarak ispat

9

edemediğimiz ancak duyu organlarımız ve dogmatikler sonucu varlığını kabul ettiğimiz soyut nesnelerin birer kimlik belgesi olarak karşımıza çıkar. İnsanoğlunun çevresi ile ilişkisi neticesinde ortaya çıkan adlandırma, zamanla varlık ve nesneden ayrılmaz bir parça olarak nesiller boyu süregelmiştir. İnsanoğlu karşılaştığı her yeni varlık veya kavrama kendisinden izler aksettiren isimler vermeye çalışmış, hatta yeni isim türetemediklerini veya isimlerini bir an unuttuklarını genelleme yaparak "thing/ şey" gibi kavramlarla tanımlamıştır (KARAÇETİN; 1984: 219). Ad (Tez, 2016: 9-10)

Ad somut olan nesnenin yanı sıra varlığını tam olarak ispat edemediğimiz ancak duyu organlarımız ve dogmatikler sonucu varlığını kabul ettiğimiz soyut nesnelerin birer kimlik belgesi olarak karşımıza çıkar. İnsanoğlunun çevresi ile ilişkisi neticesinde ortaya çıkan adlandırma, zamanla varlık ve nesneden ayrılmaz bir parça olarak nesiller boyu süregelmiştir. İnsanoğlu karşılaştığı her yeni varlık veya kavrama kendisinden izler aksettiren isimler vermeye çalışmış, hatta yeni isim türetemediklerini veya isimlerini bir an unuttuklarını genelleme yaparak "thing/ şey" gibi kavramlarla tanımlamıştır.

(Yıldırım, 2006: 3)

Özet

Ad, somut olan nesnenin yanı sıra varlığını tam olarak ispat edemediğimiz ancak duyu organlarımız ve dogmatikler sonucu varlığını kabul ettiğimiz soyut nesnelerin birer kimlik belgesi olarak karşımıza çıkar. İnsanoğlunun çevresi ile ilişkisi neticesinde ortaya çıkan adlandırma, zamanla varlık ve nesneden ayrılmaz bir parça olarak nesiller boyu süregelmiştir. Başka bir ifadeyle canlı cansız tüm varlıkların, varlığını anlamlandıran, birbirinden ayıran şey addır. Bu bağlamda bunların (canlı-cansız tüm varlıkların) insan

² Bildirinin 25. sayfasında da aslında Yıldırım’a ait olan ancak tezdeki hata tekrar edilerek Karaçetin’e atfedilen tırnaksız alıntı vardır. Tam metin olarak yayımlanan bu bildiride, Yıldırım’ın tezi, kaynakçada gösterilmediği için intihaldir.

(Aynı tez yazarı, 2018: 23)

Yıldırım'ın çalışması, tezin kaynakçasında zikredilirken bildirinin kaynakçasında hem kendi hem Yıldırım'ın tezi yoktur. Bu örnekten anlaşılacağı üzere, iki üç kelime dahi olsa atıf yapılırken tırnak işareti kullanılmalı, aslî kaynağa mutlaka müracaat edilmelidir. Daima şüpheyile yaklaşılmalı, bilgi söz konusu olduğunda tali kaynaklara güvenilmemelidir. Mezkûr tezin neredeyse tamamı bu şekilde etik ihlalleriyle dolu olup iki yıl sonraki kendi çalışmalarını bile etik ihlallerine sürükleyebilmektedir. Pek çok bilim insanının başını ağrıtan bir diğer intihal çeşidi olan “kendinden aşırma” (the self-stealer), tez sahibinin bildirisinde ve diğer çalışmalarında görülmektedir. *“Yazarın kendi yayınlarından referans olmadan alıntı yapmasını, bazı kurallara uyulmaması hâlinde etik sorun olarak gören, ancak aşırma kapsamında kabul etmeyen görüşler de bulunmaktadır”* (Boydak, 2011: 22).

Bölümlere, doğrudan bir başkasından alıntıyla başlanması da akademik kültürde tasvip edilmeyen durumlardandır:

Tarihte ilk yerleşme birimleri su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Bu nedenle su, yerleşmeyi kendine çeken bir faktör olmuştur. Çünkü su, insanlar için vazgeçilmez doğal kaynakların başında gelmektedir. İnsanlar kendilerine yeni yerleşme yerleri seçerken özellikle de suyun bol olduğu mekânları tercih etmişlerdir. Araştırma alanında da köyler dere, pınar, kuyu, kaynak, göl ve çay gibi hidrografik faktörlerden esinlenerek ad almışlardır. Bu esinlemede suyla ilgili kavramın sıfatlarından yararlanılarak genellikle birleşik sözcük yapıldığı görülmektedir.

(Yaşar ve Yaşar, 2010: 604)

4.5.2.1.Yiyecek (aş.) ve İçeceklerle (su) İlgili Yer Adları

Tarihte ilk yerleşme birimleri su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Bu nedenle su, yerleşmeyi kendine çeken bir faktör olmuştur. Çünkü su, insanlar için vazgeçilmez doğal kaynakların başında gelmektedir. İnsanlar kendilerine yeni yerleşme yerleri seçerken özellikle de suyun bol olduğu mekânları tercih etmişlerdir. Araştırma alanında da köyler dere, pınar, kuyu, kaynak, göl ve çay gibi hidrografik faktörlerden esinlenerek ad almışlardır. Bu esinlemede suyla ilgili kavramın sıfatlarından yararlanılarak genellikle birleşik sözcük yapıldığı görülmektedir (YAŞAR, 2010:604). İnsanların vazgeçilmez başka bir kaynağı

(Tez, 2016: 112)

Yukarıdaki örnekten anlaşılacağı üzere tezdeki hemen her bölüm, mutlaka tırnaksız bir alıntıyla başlamakta, okuyucuya, “bu cümleler bana ait” izlenimi verilmek istenmektedir. Akademik kültürle yetişenler bilir ki bir başlık altındaki bölüme, doğrudan tırnaklı yahut tırnaksız alıntıyla

başlanmaz. Bir iki yerde olsa mühim değildir ancak tüm bölümler bu şekilde ise orada ciddi etik ihlali var demektir.

Tunceli ilinden bahseden yedi sayfalık bölümün tamamının (2016: 3-9) TÜİK'ten alındığı³, başka tali kaynaklara müracaat edilmediği görülür. “Tunceli'nin Gölleri” gibi bazı başlıklarda TÜİK'ten, Kültür Turizm Bakanlığı sitelerinden bilgi alınmasına rağmen atıf yapılmadığı da görülür. 1739 kelimedenden müteşekkil bu bölümde, yazara ait tek bir kelimenin bile olmaması, bilimsel araştırma ve yayın etiği ciddiyetiyle örtüşmemektedir. Bu bölümde, pek çok yerel kaynağa da gidilerek zenginleştirilmesi gerekirdi. Böyle yedi sayfalık gereğinden uzun alıntılar, kaynak gösterilse dahi bilimsel yayın etiğine uygun değildir. Buna literatürde “Becerikli Atıf Yapma (The Resourceful Citer)” denilir. Yani “*yazarın tüm kaynaklara atıf yapması, turnak işareti kullanması fakat araştırmanın hiçbir orijinal fikir içermemesi[dir]*” (Uçak ve Birinci, 2008: 192).

Kanuna göre il merkezi halen bugün de merkez durumunda olan Kalan Kasabası'na nakledilmiştir. Daha önce “Kalan” olan ilin ismi Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından “Tunceli” olarak değiştirilmiş olup, tunç gibi sağlam insanların yaşadığı yöre anlamına gelmektedir (TÜİK, 2014: XII-XIV).

1.4.2. İlin Coğrafi Durumu

Tunceli ili güneyinde Elazığ, doğusunda Bingöl, kuzeyinde Erzincan, kuzeydoğusunda Erzurum illeri ile çevrilidir. Tunceli deniz seviyesinden 1050 metre yüksektir. Tümüyle Fırat Havzası içerisinde kalan il, doğal sınırlarla kuşatılmış yüksek bir bölgedir. Doğu Toros Dağlarının uzantıları doğu-batı yönünde uzanarak ilin kuzeybatısını, kuzeyini ve kuzeydoğusunu hemen hemen bütünüyle kaplar. Bu dağlar aşılması güç sıralar oluşturduğu için Tunceli, Türkiye'nin doğu ucunda Iğdır Ovasından başlayıp Erzincan Ovasına kadar uzanan verimli çöküntü alanıyla bütünleşememiştir. Bu dağlar, yer yer hem yüzey suları ile aşınarak hem de akarsular tarafından derince oyularak yüksek platolara dönüşmüştür. Vadiler çok dar ve dik olup vadi tabanlarında ovalar oluşmamıştır (TÜİK, 2014: XII-XIV).

³ Tezin Tunceli kısmından bahseden ilk cümlesi, arama motorlarında taratıldığı zaman pek çok siteye yönlendirmektedir. Bunlardan biri için bkz: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tunceli/genelbilgiler> [E.T.: 28.04.2023]

Bazı alıntılara tırnak konularak bir nevi “gölgeleme” yapılması, tırnakların sehven unutulmuş olabilme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Örneğin; Ahmet Buran’a atıf yapılırken tırnak içerisinde atıf yapıldığı görülmektedir. Yine atfın hangi sayfadan yapıldığı belli değildir ve bilimsel ciddiyete yakışmayacak şekilde atıf yapılmıştır. Usulen önce atfın yapılması sonra kaynağın verilmesi gerekirdi:

² BURAN, Ahmet, (2011), “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p. 41-54 adlı makalesinde tasnif terimini “Tasnif, çeşitli özellikleri bakımından benzer olanları bir araya getirmek, farklı olanları ayırmak demektir. Tasnifler, bilime yardımcı olmak amacıyla, her hangi bir konunun, varlığın ya da durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için yapılır” şeklinde açıklamıştır.

(Tez, 2016: 51)

Tırnak içindeki alıntılarının haddinden fazla olduğunu belirtmiştik. Zira Dursun Yıldırım’dan 419 kelimelik tırnak içinde alıntı yapılmıştır. Bu tür uzun alıntılarda akademik teamül genellikle yüz kelimeyi aşmaması yönündedir. Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere kaynak göstermede de ciddi teknik kusurlar dikkatimizi celbetmiştir. Aslı kaynağa ulaşılmasını güçleştiren yanlış sayfa numaraları, yanlış kaynak gösterimi, kaynakçada tam künyesi bulunmayan atıflar çok fazladır. Örneğin hiçbir akademik yayında, “yazarın adı, tarih ve sayfa” şeklinde makale içi atıfa rastlanılmazken burada, kimi yazarların soyadıyla değil de adıyla parantez içi atıflar yapılmıştır. Yıldırım, 1984: 157-160 şeklinde olması gerekirdi:

bulamaz. Öyleyse toprağımızın tapusu yer adlarını ortaya koymamız, tanıtmamız ve öğrenmemiz gerekir.” (DURSUN, 1984: 157-160).

(Tez, 2016: 28-30).

Hatalı sayfa numarası ve hatalı isim yazmanın bilimsel etik literatüründeki karşılığı, “yanlış bilgilendirme”dir. “*Yanlış Bilgilendirme: yanlış künye vererek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak*” demektir (Atsü, 2011: 766). Melih Boydak, akademik çalışmalarda referans gösterirken hata yapmamak için, “*ilgili konuda bilgili olmak ve yayınları tanımak, alıntı yapılacak kaynağı, alıntıyı yanlış almayacak derinlikte incelemek ve algılamak gerek[tiğini]*” (2011: 19) tavsiye eder.

Giriş bölümünden itibaren 19.919 kelime ile yazılan (rakamlar dahil) tezi, çeşitli intihal programlarına dahil ettiğimizde, tezin YÖK-tezdeki nüshası ile eşleştiğinden sağlıklı bir sonuca ulaşmak mümkün olmamaktadır. 2016 yılında, benzerlik raporu kavramı yeni ortaya çıktığından tez içerisinde bu doğrultuda bir rapor yoktur. Tezdeki benzerlik oranını doğru şekilde

hesaplayabilmek için word hâline “içindekiler”, “kaynakça” ve “dipnotları” tezin lehine olacak şekilde dahil etmedik. Tezin 10.620 kelimesi sadece tırnaklı, tırnaksız “alıntılar” ve “bibliyografya”dan ibaret olup minimum benzerlik oranı %53 çıkmaktadır. Bu basit hesaplamada tüm başlıklar, rakamlar, tespit edilemeyen atıflar, beş kelimelik benzerlikler de tezin lehine bırakılmıştır. Ziya Toprak’ın da ifade ettiği gibi;

“Bir çalışma eğer kritik eşiğin üzerinde bir benzerlik oranına sahip ise o çalışmanın özgünlüğü de ciddi derecede sorgulanabilir demektir. Bir başka ifade ile bir çalışmanın benzerlik oranı öngörülen eşiğin üzerinde ise, o çalışma yüksek ihtimalle özgün değil ve çalışmanın yapıldığı alana yaptığı katkı ya sıfırdır ya da çok sınırlıdır” (2017: 4).

Bir tezin “tezi” ve muhakkak yazarın beyan edeceği, savunacağı bir “fikri” olmalıdır. Günümüz lisansüstü öğrencileri, “tez yazmak” ibaresini, “tez (çabucak) yazıp bitirmek” olarak algılamaktadır.

Tezin “sonuç” bölümüne baktığımızda, şaşırtıcı şekilde bibliyografya bahsindeki çalışmaların künyesinin tekrar verildiği, tezin asıl konusuyla alakalı ulaşılabilen bir sonucun ve değerlendirmenin olmadığı görülür. Bu tezin niçin yapıldığı sorusu cevapsız kalmaktadır. Hangi sonuca ulaştırdığı meçhul sayısal verilerde de dikkatsizlikten ötürü yanıltıcı bilgilerin olduğu müşahade edilmektedir. Bu sayısal verilerin yüzdesi ortaya konulmamış, verilerin kıyaslaması yapılmamıştır. 5 soyut isim, 10 renk ismi, 20 sıfat... şeklindeki sayısal verilerden ne gibi bir sonuca ulaşmak istenmiştir. Asıl önemli olan mevzuların sayısal değerleri verilmemiştir. Yer adlarından kaç tanesinin Arapça, Farsça, Kürtçe, Ermenice yahut başka dillere ait olduğu tespit edilmemiştir. Belki bu kilit husus açıklanmış olsaydı bir çıkarımda bulunabilmek mümkün olabilecekti. Tüm veriler disiplinle işlenmediği, üzerinde fazla kafa yorulmadığı için ulaşılabilen bir sonuç da olmamıştır.

Tezin üçüncü bölümündeki, “*Türkiye’de Yapılmış Toponomi Çalışmaları*” başlıklı kısmın, aynı adlı başka bir makaleden intihal olduğu tespit edilmiştir. Caydırıcı unsurlarla son yıllarda düşüşe geçse de intihal, bilim etik ihlallerinin başında gelen, akademinin kanayan yarasıdır. “*Plagiarism.org’a göre intihal kapsamı içerisine aşağıdaki etik dışı uygulamalar dâhil edilebilmektedir:*

1. *Başkasının eserini kendisininmiş gibi gösterme*
2. *Atıf yapmadan bir başkasının sözünü ve fikrini kopyalama*
3. *Kaynakçada kaynağın ismini belirtmeme*

4. Alıntının kaynağı hakkında yanlış bilgi verme
5. Atıf yapmadan sözcükleri değiştirerek bir cümle yapısını kopyalamak
6. Bir kaynaktan çok fazla söz ve fikir, kaynak gösterilsin ya da gösterilmesin, kopyalanarak raporun büyük bir kısmını oluşturmaları” (Yaşar, 2018: 38).

Bu altı maddenin tamamını, örnek olarak sunduğumuz tezde görmek mümkündür. Dr. Güven Şahin, 2010 yılında, bu tezin üçüncü bölümündeki başlıkla aynı adda, “*Türkiye’de Yapılmış Toponomi Çalışmaları*” isimli bir makale yayınlamıştır. Mezkûr tezde yer alan eserlerin yarısının künyesi, bu çalışmadan alınmış ve Şahin’in bu makalesi, kaynakçada yahut dipnotta kaynak gösterilmemiştir. Öyle ki her iki çalışmada da kaynaklar birebir aynı şekilde yazılmıştır.

Tezin “giriş” kısmındaki ilk paragraf bile Şahin’in makalesinin özetinden aynen atıf yapılmadan yağmalanmıştır. Daha evvel bahsettiğimiz üzere ikinci paragraf da Çelebi’den aşırılmıştı. Bir tezin “giriş” bölümündeki neredeyse tüm paragrafları intihal ürünü ise o tezi okumaya bile gerek yoktur. Tezin “amacını” bildiren kısımda bile yazara ait bir paragraf olmayacaksa hangi bölümde olacaktır? sorusu akıllara gelebilir. Bir tezin amaçsız ve bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı olduğu, “araştırmanın amacı” bahsinin, başkalarının paragraflarıyla anlatılmasından anlaşılabilmektedir.

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yer adlarının veriliş şeklini, anlamını ve geçirmiş oldukları değişimi inceleyen bilim dalı olan toponomi (toponymie) ülkemizde pek çok alandan araştırmacıların ve konuya ilgi duyanların üzerinde çalıştığı bir disiplindir. Tarih, coğrafya ve özellikle edebiyat gibi çeşitli disiplinlerden pek çok araştırmacı bugüne kadar Türkiye toponomisi hakkında ulusal ve uluslararası çapta çeşitli eserler ortaya koymasına rağmen yer adlarının (Tez, 2016: 1)

Yer adlarının veriliş şeklini, anlamını ve geçirmiş olduğu değişimi inceleyen bilim dalı olan toponomi (toponymie) ülkemizde pek çok alandan araştırmacıların ve konuya ilgi duyanların üzerinde çalıştığı bir disiplindir. Tarih, edebiyat, coğrafya gibi çeşitli disiplinlerden pek çok araştırmacı bugüne kadar Türkiye toponomisi hakkında ulusal ve uluslararası çapta çeşitli eserler ortaya koymuşlardır.

(Şahin, 2010: 134)

Tezin ilgili bölümündeki kaynak gösterme biçimiyle Şahin'in makalesindeki kaynak gösterme biçimi ve hatta kaynakların sırası bile baştan sona kadar noktası, virgülüne, / işaretine, kısaltmalara, yazım yanlışına kadar birebir aynıdır. Şahin'in çalışması dipnotta veya kaynakçada referans gösterilmemiştir. Mukayese edilmesi açısından her iki çalışmanın benzerliklerini, orijinaline dokunmadan aynen aktarıyoruz. Fazla yer kaplamaması açısından sadece üç, dört örnek sunulmuştur. Bazı eserlerin künyeleri farklı yerde olsa da birebir aynıdır. Tezde yazar tarafından eklenen, 2010 yılından sonra yapılan bazı yer adları çalışmaları da vardır ve Şahin'in verdiği edebiyatla ilgili olmayan künyeler, tezden çıkarılmıştır.

Birkaç künye kaynaqsız alınsa önemsenmeyebilirdi ancak takriben yarısından fazlasının ölçüsüzce kopyalanması, emeğin büyük ölçüde yağmalanması demektir. Bir çalışma yapılırken empati duygusuyla hareket edilmeli, benzer durumun kendi başımıza da gelebileceği unutulmamalıdır.

Örneklerde görüleceği üzere eksiklik ve hatalar bile aynıdır. Misal ilk sırada verilen künyede, dergide yayımlanan makalenin sayfa numarası belirtilmemiş olup aynı şekilde tezde de sayfa numarası yoktur. Ancak diğer tüm künyelerde sayfa numaraları mevcuttur. İkinci sıradaki künyelerde 2006/1 şeklindeki fahiş yazım hatası, kısaltmalar aynı şekilde tezde de tekrar edilmiştir. Gerek APA gerek MLA olsun hiçbir kaynak gösterme usulünde böyle bir yazım tarzı mevcut değildir:

AK, M., (1996), "*Osmanlı Coğrafyasında İki Yer Adı (Bahr-i Kulzüm / Kurzüm) Üzerine*", İlmî Araştırmalar, Sayı: 2.

AKAR, A., (2006), "*Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği*", Muğla Üniv. Fen – Edebiyat Fak., Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Sayı: 20, Yıl: 2006/1, s. 51 – 63, Muğla.

(Tez, 2016: 33)

AK, M., (1996), "*Osmanlı Coğrafyasında İki Yer Adı (Bahr-i Kulzüm / Kurzüm) Üzerine*", İlmî Araştırmalar, Sayı: 2, 1996.

AKAR, A., (2006), "*Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği*", Muğla Üniv. Fen – Edebiyat Fak., Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Sayı: 20, Yıl: 2006/1, s. 51 – 63, Muğla.

(Şahin, 2010: 135)

Tezdeki künyelerden bazıları ilgisiz yerlere yerleştirilerek "gizleme" yapılmak istenmiştir. Bu durum tez yazarını hataya sürüklemiş, tez, kitap, makale ve sempozyum kategorilerinin içiçe geçmesine sebebiyet vermiştir. Ancak yine künyelerin yazımı birebir aynıdır. Tezdeki ilgili

kısmın, makaledeki gibi bir tasnifi olmayıp künyeler rastgele sıralanmıştır. Hiçbir bibliyografya çalışmasında böyle tasnifsiz bir uygulama yoktur:

BAYSAL, H., (1968), **Hatay Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

BELCE, A., (1968), **Manisa İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 53 y.; İstanbul.

BOYNUDELİK, N., (1968), **Tokat İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

(Tez, 2016: 36)

BAYSAL, H., (1968), “Hatay Vilayeti Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1968.

BELCE, A., (1968), “Manisa İli Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 53 y.; İstanbul, 1968.

BOYNUDELİK, N., (1968), “Tokat İli Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1968.

(Şahin, 2010: 152)

GÜLENSOY, T., (1979), “*Anadolu’da Moğolca Yer Adları ve Rumeli’deki İzleri*”, Quatricme Congres International des Etudes du Sud–Est Européen, (13-18 Eylül 1979), Ankara, (İngilizce sunulmuş bildirisi), Ankara;

(Tez, 2016: 39)

GÜLENSOY, T., (1979), “Anadolu’da Moğolca Yer Adları ve Rumeli’deki İzleri”, Quatricme Congres International des Etudes du Sud–Est Européen, (13-18 Eylül 1979), Ankara, (İngilizce sunulmuş bildirisi), Ankara.

(Şahin, 2010: 147)

TÖZÜN, T., (1969), **Elazığ Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 42 y.; İstanbul.

TUNCA, S., (1967), **Aydın Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

TÜRKAK, C., (1967), **Muğla İlinin İskan Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 40 y.; İstanbul.

TÜRKER, M., (1967), **Mersin Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 36 y.; İstanbul.

TÜRKMEN, V., (1967), **Afyon – Karahisar Toponomisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), TE 793.

TÜRKÖZÜ, M., (1967), **Bilecik Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

UĞURLUER, Y., (1967), **Eskişehir İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 16 y.; İstanbul.

(Tez, 2016: 48)

TÖZÜN, T., (1969), “Elazığ Vilayeti Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 42 y.; İstanbul, 1969.

TUNCA, S., (1967), “Aydın Vilayeti Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1967.

TÜRKAK, C., (1967), “Muğla İlinin İskan Tarihi ve Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 40 y.; İstanbul, 1967.

TÜRKER, M., (1967), “Mersin Vilayeti Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 36 y.; İstanbul, 1967.

TÜRKMEN, V., (1967), “Afyon – Karahisar Toponomisi”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), TE 793.

TÜRKÖZÜ, M., (1967), “Bilecik Vilayeti Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1967.

UĞURLUER, Y., (1967), “Eskişehir İli Yer Adları”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 16 y.; İstanbul 1967.

(Şahin, 2010: 55)

Özellikle İstanbul Üniversitesinde yapılan bu bitirme tezlerine 2016 yılında, kütüphaneden bile ulaşmak çok zordu. Dr. Güven Şahin ile yaptığımız görüşmede; “*bu tezleri yerinde görmeden bulabilmek imkansızdır. O dönem İstanbul Üniversitesinde yüksek lisans yaptığım için bir vesileyle bu eserleri görme şansım oldu. O yıllarda kadrom yoktu ve bazı künyeleri de hocalardan özel izinle fotokopi alıp kaydedebildim*” diyerek ne denli maddî ve manevî emek sarfettiğini anlatmıştı. Bu birkaç örnekten anlaşılacağı üzere tezin, “*Türkiye’de Yapılmış Toponomi Çalışmaları*” başlıklı 20 sayfalık bibliyografya bölümü açıkça intihal olup bir başka araştırmacının yoğun gayretiyle ulaştığı veriler, izinsizce ve kaynak gösterilmeden kullanılmıştır. Burada yapılması gereken ya künyelerin en sonunda ya da bölümün en başında Güven Şahin’in çalışmasından yararlanıldığının belirtilmesi idi. Makalenin sahibi Şahin, o dönem bir yüksek lisans öğrencisidir ve muhtemelen öğrenci olarak zannedildiği, aynı zamanda coğrafya anabilim dalında olduğu için “ne de olsa görmez, bir şey olmaz” anlayışıyla, özeti dahil tüm makalesi olduğu gibi yağmalanmıştır.

Tezde benzer etik ihlallerini açığa çıkaran en ironik durumları; yanlış kaynak gösterilen atıflarda görüyoruz. Dikkat çeken bir örneğe bakarsak; Serdar Yavuz ve Mustafa Şenel’in müşterek yazdıkları, “*Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü*” adlı makaledeki ifadeler, hem ç/ alınmış hem de başka bir araştırmacıya ait gösterilmiştir:

Yer adları konusu tüm ilim dallarını alakadar eden geniş ve önemli bir konudur. Bilim dallarının karşılıklı ilişkisi yer adı bilimini; dil bilim, coğrafya, tarih, arkeoloji, halkbilim, antropoloji, sosyoloji, etnografya vb. bilim dallarına yakınlaştırır. En fazla ihtiyaç duyduğu bu dallar yer adı

(Yavuz ve Şenel, 2013: 2242).

kullanır. Bilim dallarının bu karşılıklı ilişkisi yer adı bilimini; dil bilim, coğrafya, tarih, arkeoloji, halkbilim, antropoloji, sosyoloji, etnografya vb. bilim dallarına yakınlaştırır. (MEMEDOV, 1993:7). Bu bakımdan

(Tez, 2016: 30)

Tezde kaynak gösterilen ifadeler, Memedov’a değil, Yavuz ve Şenel’e aittir. Yavuz ve Şenel, başka bir sözün kaynağını dipnotta Memedov’a ait gösterdiği için, tez yazarı da Yavuz ve Şenel’in oradan alıntı yaptığını zannetmiş ve aslına bakma ihtiyacı hissetmeden Memedov’a atfetmiştir. Oysa Memedov’un eserine gerçekten bakılmış olsaydı öyle bir cümlenin olmadığı, kitabın adı dahil tamamının Kiril alfabesiyle yazılmış olduğu görülecekti. Ayrıca tezin kaynakçasında, Memedov’un kitabının künyesi bile yoktur.

Tırnaksız alıntıların neredeyse tamamında, aslî kaynak görülmeden, başka yazılardan dolaylı olarak alıntı yapılmış, buna mukabil aslî kaynak referans gösterilmiştir. Ancak yazar, bu etik dışı

ihlalde bulunurken intihale de kapı aralamıştır. Şimdi vereceğimiz örnek, bu usulsüz kaynak gösterimindeki çarpıcı durumu net şekilde göstermektedir. Önce tezdeki paragraf (2016: 100), sonra intihalin yapıldığı kaynak (Gündüz, 2008: 144), sonra da her iki yazarın referans gösterdiği aslî kaynak (Karaboran, 1984: 108) orijinaline dokunulmadan verilmiştir. Anlaşılacağı üzere tezdeki atıf ile aslî kaynak birbiriyle uyuşmamaktadır ve diğer kaynak, aslî kaynak zannedilerek intihale mahal verilmiştir:

4.5.1.2. Coğrafi Mekân ve Fiziki Çevre ile İlgili Yer Adları

Kültür çevrelerinden uzakta bir tabiatla karşılaşan insanlar bu yeni tabii çevrenin etkisi altında kalırlar. Onu tanımak ve tanımlamak için yeni çevrenin fizikî şartlarına uygun yer isimleri seçerler ki bu durum Anadolu için de geçerlidir. Türkiye'deki yerleşme yerleri ve mevkiler isimlerini genellikle tabii unsurlardan almışlardır. Bu unsurlar arasında özellikle topoğrafik özellikler başta gelmektedir. Dağ kenarlarında, akarsuların yukarı mecralarında, küçük tepeler üzerinde, yamaçlarda, yaylalarda, taraçalarda, bellerde, burunlarda yerleşmiş köyler arasında, bulunduğu mevkinin topoğrafik adını alanlar çoktur (KARABORAN, 1984:08). Başka bir

(Tez, 2016: 100)

Çevre ile İlgili Adlar

Kültür çevrelerinden uzakta bir tabiatla karşılaşan insanlar bu yeni tabii çevrenin etkisi altında kalırlar. Onu tanımak ve tanımlamak için yeni çevrenin fizikî şartlarına uygun yer isimleri seçerler ki bu durum Anadolu için de geçerlidir. Türkiye'deki yerleşme yerleri ve mevkiler isimlerini genellikle tabii unsurlardan almışlardır. Bu unsurlar arasında özellikle topoğrafik özellikler başta gelmektedir. Dağ kenarlarında, akarsuların yukarı mecralarında, küçük tepeler üzerinde, yamaçlarda, yaylalarda, taraçalarda, bellerde, burunlarda yerleşmiş köyler arasında, bulunduğu mevkinin topoğrafik adını alanlar çoktur (Karaboran, 1984: s.108).

(Gündüz, 2008: 144)

Bugün Türkiye'de yerleşme yerleri ve mevkiiler isimlerini ekseriya tabii unsurlardan almaktadır. Bu unsurlar arasında bilhassa topoğrafik hususiyetlerin başta bir rol oynamış olduğu göze çarpmaktadır. Dağ kenarlarında, derelerin yukarı mecralarında veya mansaplarında, küçük tepeler üzerinde, yamaçlarda, yaylalarda, taraçalarda, bellerde, burunlarda yerleşmiş köyler arasında, bulunduğu mevkinin topoğrafik ismini alanlar çoktur. Yamaçlarda yer alan yerleşme yerleri de mevcuttur ve yamaç tabii yamaç anlamına kullanılmaktadır. Ayrıca yaylalar üzerinde, her

(Karaboran, 1984: 108)

Tezde verilen sayfa numarasının yine hatalı oluşu (08) dikkat çekmektedir. Tez yazarının, intihal yapılan makalenin yazarı Gündüz'den haberdar olduğu, yaptığı başka tırnaksız atıflardan ve kaynakçada zikretmesinden anlaşılmaktadır. Gündüz'ün kaynak gösterirken yaptığı hataları (2008: 149) tez yazarı da aynı şekilde (2016: 166) tekrar etmiştir.

Yazarın aslî kaynağı gösterirken intihale düşmesi, -Memedov örneğinde görüldüğü üzere- yabancı kaynakların gösteriminde daha belirgindir. Verilen örnekte; Stewart'ın İngilizce yazdığı eser görülmemiş, -altta da kaynak gösterildiği üzere- Levent Kurgun'un tezinden alınmıştır. Kaynakçaya da Stewart'ın İngilizce eseri eklenmiştir. Ancak bu ifadeler Stewart'a değil Kurgun'a aittir. Burada yapılması gereken (Stewart'tan aktaran Kurgun, 2002: 2) şeklinde kaynak gösterilmesi, bu da yapılmıyorsa kaynağın orijinaline ulaşılarak intihale düşmeyecek şekilde atıf yapılması gerekirdi. Genç araştırmacıların en çok hata yaptığı atıf gösterme çeşitlerinden biri olan bu aktarımlı atıflar, önemsenmediği takdirde intihale sebebiyet verecektir:

Yapılan bilimsel çalışmalar doğrultusunda, adlandırma faaliyeti iki yönden ele alınabilir: Bunlardan birincisi, harici veya fiziki; ikincisi dâhili veya psikolojik ya da felsefidir (STEWART; 1978: 8). Bunların yanında, adlandırmanın bir de sosyolojik yönünden bahsedilebilir ki, meseleye bu açıdan bir bakış, adların toplumsal işlevi bakımından özelliklerini belirlemeye yarar. Adlandırma faaliyetlerinin sosyolojik yönü, eğer gerekiyorsa, yukarıda bahsedilen iki yöntemin üzerinde bir yere yerleştirilebilir. Dolayısıyla her ikisini de kapsar (KURGUN, 2002: 2). (Tez, 2016: 11)

Araştırmacılara göre, adlandırma faaliyeti iki yönden ele alınabilir: Bunlardan birincisi, hâricî veya fizikî; ikincisi dâhilî veya psikolojik ya da felsefidir⁴. Hâricî veya fizikî bakımdan adlandırma faaliyeti, hangi nesneye hangi

⁴ George R. Stewart, *Names On The Globe*, New York, Oxford University Press, 1975, s.191

⁴ George R. Stewart, *Names On The Globe*, New York, Oxford University Press, 1975, s.8 (Kurgun, 2002: 2)

2. Tezdeki Bilgi, Bilimsel Araştırma Hataları ve Nedenleri

Bir tez hazırlanırken “giriş” bölümünde, tezin amacı, kapsamı, verilerin nasıl toplandığı ve hangi yöntemin kullanıldığının detaylıca belirtilmesi gerekir. Tezin sonraki bölümleriyle giriş bölümünde ifade edilenlerin de uyumlu olması beklenir. Mezkûr tezin ilgili bölümünde, tezde yapılacaklar şöyle ifade edilmiştir:

“Bu tezde, yer adları; anlam ve yapı bakımından değerlendirilecek, bu adların hangi ilişkilerle verildiği ve gramer kategorileri bakımından nasıl oluşturulduğu belirlenecektir... Tunceli ilinin yer adları anlam ve şekil bakımından incelenecek, bu adların gramatikal dizini ve tasnifleri oluşturulacaktır” (2016: 1).

Tezde, bu iddia edilen hususlara tam olarak riayet edilmediği, yer adlarının “isim tamlaması, cins isim, maden ismi... gibi” başlıklar altında sadece uzun uzun sıralandığı, anlamlarının bile verilmediği, verilenlerin de eksik yahut hatalı olduğu, kelime kökü ve eklerinin tahlilinin yapılmadığı görülür. Tezin pek çok yerinde geçen bir dilbilgisi terimi olan “gramatikal dizin”in gerçek manası şudur:

“Bir metinde geçen bütün kelimelerin anlamları ve çekim ekleri gösterilerek alfabetik sıraya dizilmiş bütünü şeklinde tanımlanabilir. Dil çalışmalarında hazırlanan gramatikal dizin ile söz konusu metnin hem şekil bilgisi özellikleri hem de sözlüğü ortaya konulmaktadır” (Akca, 2012: 124).

Bir yer adının, kelime ek-kök tahlili yapılmadan, anlamı bile verilmeden “soyut isim, hayvan, bitki ismi” olup olmadığını belirtmenin bilime ne gibi yararı olabilir. Bunun adı, “gramatikal dizin” değildir ve bu tasniflerle ulaşılabilen bir sonuç, tezin hiçbir yerinde ifade edilmemiştir.

Yer adlarıyla ilgili diğer çalışmalara bakıldığında binlerce kelime tahlillerinin yanında onların tarihsel kökeninin dahi irdelendiği görülür. Eskişehir, Ankara, Yozgat, Denizli, Elazığ vs. gibi Tunceli’nin iki, üç misli yer adına sahip iller için yapılan çalışmalarda, yalnızca il, ilçe, köy isimleri değil bütün mahalle, dağ, göl, mevki vb. tüm yer adlarının tahlili tek tek yapılmıştır. Bu çalışmalar emek ve sabır isteyen türden olup hepsinde bir sonuç çıkarılmıştır.

Gerek dilbilimi gerek eski Türk Edebiyatı, halkbilimi vb. akademik çalışmalarda olsun *Derleme* ve *Tarama* sözlüklerinin mutlaka el altında bulundurulması gerekir. Araştırmacılara kolaylık sağlaması açısından, *Türk Dil Kurumu*’nun <https://sozluk.gov.tr/> resmî sitesinde başta *Derleme* ve *Tarama* olmak üzere tüm TDK sözlüklerinin ücretsiz erişime açık olduğunu belirtelim. Bahsi geçen tezde, sözlüklere müracaat edilmediği, birkaç kelime için verilen ilgisiz manalardan hemen anlaşılmaktadır. Yer isimleri, yalnızca alt alta dizilmiş olup anlamı verilmek istenenlerin de birkaçı hariç tamamı eksik yahut hatalıdır. Şu örneklerle bakalım:

“Düzpelit (pelit halk ağzında meşe ağacı demek)” (2016: 99). Pelitin daha ziyade sözlüklerdeki “palamut” manasında olduğu aşikardır. Düz meşe ağacı olmaz ancak düz palamut olur.

“Cılga (halk ağzında ince, dar patika, yol demek)” (2016: 100). Cılga'nın *Tarama* sözlüğünde *“ince dal, odun lifleri, kıymık, küçük pulluk, engel, samanın uçmasını önleyen kazıkların her biri, deste olarak dizilmiş ekin, hayvanlar için ağaçtan yapılmış nazarlık, fundalık, incecik”* gibi en az on manası daha vardır.

“Sak-yol (Sak yöre ağızlarında bitki sapı demek)” (2016: 101). Yine nadir olarak manası verilen bu kelime de doğru ama eksik anlam bildirilmiştir. Sak kelimesinin yazarın dediğine ek olarak *Derleme* ve *Tarama* sözlüklerinde; *“uyanık, tetikte, uykusu hafif kimse, çok iyi duyan kulak, sessiz, sakın, dişi manda, manda yavrusu, yelek boyunda kollu, önü açık, düz yakalı, kadifeden işli kadın giysisi, kısa entari, duygulu”* gibi dokuz manası daha vardır. Burada “sak-yol”a verilmesi gereken anlam ise “bitki sapı” elbette olamaz. Sak-deniz, sak-gece kullanımlarından da anlaşılacağı üzere “sessiz” manası daha uygundur. Sak-yol; *sessiz, ıssız yol* demek olup bitki kökü yolu anlamsızdır. Kelimenin manası doğru tayin edilemediği için *“Tarım ürünleri, hayvansal ürünler ve bitki örtüsü ile ilgili yer adları”* kategorisi içerisinde de zikredilmiştir (2016: 1058).

“Gedikler (duvar, sur ve benzeri bir şey üzerindeki çatlak, yıkık ya da aralık)” (2016: 101). Gedik kelimesinin de sözlükte altı farklı manası vardır. *Derleme* ile *Tarama* sözlüklerinde; *“güçlük, güç durum, eksik, noksan, ihtiyaç, köyün ya da çiftliğin arazisinin dörtte biri, dükkan ya da kahve kiralarken verilen para, yolların görülebilen yeri, ufuk, sınır, yüksek yer, tepe, bağ, bahçe kapısı, bahçe ya da tarlalara hayvanların geçmemesi için yapılan engeller, sokak, ağız yamuk kimse, çocuk ayakkabısı, kavisli geçiş yeri, yolu, birkaç kişi tarafından ortak olarak alınan kurbanlık hayvan”* anlamları da mevcuttur. Hangi anlamının uygun olduğu ise sahaya inilerek tespit edilmesi gerekir.

“İbiMahmut (“ibni” sözcüğündeki “n” harfinin düştüğünü varsayarsak, ibni Mahmut, Mahmut oğlu anlamına gelmektedir)” (2016: 117). İbi kelimesinin de *Tarama* sözlüğünde pek çok karşılığı vardır. Burda ise “dede” manasında olup sonraki sayfalarda “Dede Beyli” adında başka yer adına da rastlıyoruz. (2016: 120).

“Şavkın (köken olarak “ışık” kelimesinden türeyen “şavkın” sözcüğü oluşumu tam olarak anlaşılmayan bir yer adıdır)” (2016: 123 ve 223). Burada, kökeni bilinmediği ifade edilen “Şavkın”ın “ışık” kelimesinden türediği iddia edilmektedir. Işık kelimesinden nasıl türeyip şavkın hâlini aldığı akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Arapça kökenli “şavk” kelimesinin ağızlarda “ışık” manası vardır, lakin kelime türemesi gibi bir durum gramere aykırıdır.

“Özdek (uzayda yer dolduran, ağırlığı ve kütlesi olan, duyularla algılanabilen her türlü nesne)” (2016: 129). Bu kelime, Eski Anadolu Türkçesi devrinden beri kullanılan arkaik bir kelime olup *Tarama* sözlüğünde “esas, gövde, temel, kök, öz, iç ve çekirdek” anlamlarına sahiptir. Bu manalardan biri olması, daha isabetli görünmektedir.

“Baylık (Tunceli Halk Ağzında mutluluk, ferahlık demek)” (2016: 129). Yalnızca Tunceli halk ağzında görülen bir kelime değildir. Eski Anadolu Türkçesi devrinden beri bilinen “baylık”, “erkeklik, olgunluk” anlamlarının yanında esasen “zenginlik” demektir.

“Savuk (Yöre ağızlarında تنها demektir)” (2016: 129). Bildiğimiz “soğuk” kelimesinin ağızlardaki hâlidir. Çorum, Ankara, Edirne, Sinop ağızlarında “tenha” manası vardır. Ancak burada, “soğuk” anlamının da düşünülmesi gerekmektedir.

“Kuş-hane (Kuşun hanesi)” (2016: 129). Verilen izahın neden yapıldığı sorusu okuyucuların aklına gelebilir. İlmî ciddiyetle yazılmış bir tezde, bir kelime bu şekilde izah edilmez. Bu kelime elbette “kuşun hanesi” demek değildir. Kuşhane sözlüklerde, “süs kuşlarının beslendiği büyük kafes” demektir. Ayrıca bu kelime “mutfak” manasında daha çok kullanılmış olup “Osmanlı saraylarında padişahın gece atıştırmaları için kurulmuş olan küçük mutfak” (Sepken Yar, 2008: 8) demektir. Sahaya inilmiş olsaydı bu yörede çok kuş yaşadığı için mi bu anlamın verildiği tespit edilebilirdi.

Çalı-başı

Çay-taşı

Orman-yolu

Kepek-taşı

Koç-kuyusu

Yaz-eli

Ören-içi

Ağaç-ardı

Obuz-başı (Obuz, yöre halk ağzında su kaynağı anlamına gelmektedir.).

Kuş-hane (Kuşun hanesi)

Koyun-uşağı

Çoban-yıldızı

Ata-çınarı

Bey-taşı

Paşa-düzü

Çay-üstü

Bey-damı

Salkım-özü

4.6.2.1.3. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yer Adları

Sıfat, kendisinden sonra gelen bir ismi niteleyen veya çeşitli açılardan belirten isimlerin dilbilgisindeki karşılığıdır (DELİCE, 2012: 48). Bu yer

141

(Tez, 2016: 141)

Sözlük kullanılmadığı yönündeki tezimizi kuvvetlendiren en önemli karine, “anlamı ve nasıl oluştuğu bilinmeyen yer adları” başlığıdır. Burada verilen **“Güdeç, Batman, Karasar, Konurat, Karsan, Şavkın, Senek, Eşil, Geriş, Sin, Amutka”** yer adlarından şöyle söz edilmektedir:

“Araştırmalar sonucunda kökeni, anlamı ve biçim özellikleri net olarak ortaya konulamayan yer adlarıdır. Bu yer adlarının bir kısmı büyük ihtimalle bu coğrafyada çok eskiden yaşamış olan toplulukların dillerine dayanmaktadır” (2016: 123).

Bu açıklamada geçen “araştırmalar sonucunda” ibaresi dikkat çekici olup **“Konur At”** kelimesi için sözlüğe bile bakmaya ihtiyaç yoktur. Üzerinde yeterince durulmamış, araştırılmamış bir hususu, araştırılmış gibi göstermek, araştırmacıları yanıltmak araştırma etiği ihlalidir. *“Bilim faaliyetlerini icra edenlerden, adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ve benzeri*

ilkelerin yanı sıra, ayrıca akademik dürüstlük ilkesine de riayet etmeleri beklenir” (Ünal vd. 2012: 3).

Türk edebiyatının en değerli metni olan *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde Salur Kazan’ın atının cinsinin esmer renkli “Konur At” olduğu (Özçelik, 2014: 59) kayıtlıdır. Kelime, arama motoruna bile yazıldığı zaman bir sürü izah çıkmaktadır. “**Güdeç**” kelimesinin anlamı ve nasıl oluştuğu bilinmiyorsa neden “eylemden türemiş yer adları” başlığı altında “güd-eç” şeklinde kök ve ekine ayrıldığı, okuyucuyu şüphelendirmektedir.

“**Karasar**” kelimesindeki “-sar” eki yer, mekân bildiren birleşik kelimeler yapan Farsça bir ektir. Örneğin, “kûhsar”, dağlık yer demektir. Karasar da toprağı çok olan yer demektir. Ayrıca anlamı bulunamadığı bildirilen bu kelime, “renk bildiren sözcüklerle ilgili yer adları” başlığı altına dahil edilmiştir (2016: 105). “**Batman**” kelimesi *Derleme* sözlüğünde, “büyük, ağır, büyük su testisi” gibi anlamlarının yanında Eski metinlerde bir “ölçü birimi” olarak geçmektedir. “Ağır taş batman döver” şeklinde atasözü de vardır. “**Karsan**” kelimesi *Derleme* sözlüğünde “yuvarlak ve derin hamur teknesi” şeklinde geçer. Bu kelime, Tunceli’ye yakın olan Gümüşhane’den derlenmiştir. “**Senek**”in de “*çam ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi, bakır güğüm, dört çatallı demir dirgen, ıslak ve yanmayan, dallı budaklı odun*” gibi *Derleme* ve *Tarama* sözlüklerinde pek çok anlamı karşımıza çıkmaktadır. “**Eşil**”, bir dilbilgisi terimi olup “aynı köke bağlı lakin biçimce ayrılık gösteren” demektir.

Anlamı bulunamadığı iddia edilen bir diğer kelime de “**Geriş**” olup *Tarama* ve *Derleme* sözlüklerinde pek çok manası vardır. Geriş; “*karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan keçi, eşek vb. hayvanlar (için), damların üzerine konulan su geçirmez killi toprak, dağların ve tepelerin üst kısmı, sırt, büyük dağ, şilte, çalılarla kaplı yer*” gibi anlamları mevcuttur. “**Sin**” kelimesinin “mezar” manasında olduğu Eski Anadolu Türkçesi metinleri ile uğraşanlar için malumdur. Bunun yanında “*dut, kurutulmuş meyve, bir nevi sarı üzüm kurusu, etek, etek ucu*” gibi çeşitli anlamları da *Derleme* ve *Tarama* sözlüklerinde kayıtlıdır.

Elbette buradaki bazı kelimelerin yer adının gerçek anlamı olduğunu iddia etmiyoruz. Maksudımız, yapıldığı iddia edilen araştırmanın yapılmadığını, saptırma ve uydurmalarla bilimin, araştırmacıların nasıl yanıltıldığını, sözlüklere müracaatın önemini, kolay yola tevessül etmemek gerektiğini göstermekti.

Bazı kelimelerde neden izahatların yapıldığı, diğerlerinde bir açıklama yapılmadığı okuyucunun aklında soru işareti bırakmaktadır. Kelimelerin bir manası verilmiş ikinci anlamlarının da

kastedilebileceği sözlüğe bakılmadığı için düşünülmemiştir. Kaynakları yeterince kullanmamak, gerekli özeni göstermemek araştırma etiğine aykırıdır. Bilhassa birleşik yer adlarını tahlil etmeye kalkmak, iyi bir araştırma disiplini gerektirmektedir. Sadece masabaşında değil sahaya inerek, gerekirse yörenin yaşlılarıyla da konuşarak kelimelerin ilk şekillerini tespit elzemdir. Subjektif yorumlar, akademik bir neşriyatta bilimsel bilgi olarak sunulmamalıdır. Ses düşmesinin olduğu kelimeleri bulabilmek, gramatikal yapıyı tayin edebilmek için önemlidir.

Bir örnek verecek olursak; “Doğan köy” yer adı, “niteleme sıfatlarından oluşan yer adları” başlığı altında (2016: 142) verilmiştir. Doğan kelimesi yalnızca “doğ-” fiili ve “an” sıfat-fiil ekinden oluşan bir sıfat mıdır? Akla ilk gelen “köyün doğması” manası mı olmalıdır? Bunu bir kaynağa dayandırmak lazım değil midir? Bu köy gerçekten yeni ortaya çıktığı için mi yoksa doğanı çok olduğu için mi bu adı almıştır? Malumu olduğu üzere doğan, Eski Uygur Türkçesi metinlerinden *İrk Bitig*’de “toğan” şeklinde geçen (Aydoğanlar, 2012: 28) meşhur bir kuşun adıdır. Türkiye’nin pek çok yerinde; Doğan köy (Bursa, Hatay, Siirt..), Şahinköy (Bursa, Sivas), Kartalköy (Gaziantep) yer adları vardır. Kanaatimizce bu kelimenin aslı; “Doğan köyü” olmalıdır. Ağızlarda, üçüncü iyelik tekil şahıs eki çoğu zaman düşme temayülündedir.

Bilhassa sıfat ve ismin ayırt edilememesi pek çok hataya yol açmıştır. Yazının başında da vurguladığımız üzere alanla ilgili belli teknik terimler idrak edilmeden tez, makale, kitap vs. yazılmamalı, bilimsel araştırma etiğine uygun şekilde davranılmalıdır. Aruz vezni bilinmeden bir divan metni neşredilemeyeceği gibi sıfat ve ismin de ne olduğu bilinmeden dilbilim tezi yazılamaz. “Niteleme sıfatlarından oluşan” ve “isim tamlamalarından oluşan” yer adları başlıkları altında verilen tartışmalı örneklerden, konunun yeterince anlaşılmamış olduğu görülür. Birleşik isim hâlini almış yer adlarını kelimelere ayırıp değerlendirmek titiz bir çalışmayı gerektirir.

Örneğin; “Bulgur-tepe”nin “sıfat tamlaması” olarak görülmesinin izahı nedir? Bir yiyecek ismi olan “bulgur”, tepeyi nasıl nitelemektedir ki sıfatı olsun? Yine sıfat tamlaması olarak verilen “Güneş-dere” de sıfat tamlaması değildir. Bir gök cisminin adı olan “güneş”, “dere” ismini nasıl nitelemektedir ki sıfat olsun? Peki, müellifin mantığıyla ilerleyip bunları sıfat tamlaması olarak doğru kabul edelim. Buna göre; “Ekin dere” (2016: 140) ve “Meşe yol” (2016: 139) yer adlarına da sıfat tamlaması dememiz gerekir. Lakin yazar, kendi mantığıyla çelişerek bunlara da “isim tamlaması” demiştir. Sıfat tamlaması olarak verilen “Güneş-dere” ile isim tamlaması olarak zikredilen “Ekin-dere” ve “Meşe yol” arasında nasıl bir gramer farkı vardır ki ikisi de birbirinden farklı olsun?

İfade ettiğimiz üzere asıl mesele düşen sesi tespit edebilmektir. Mesela, ilk kelime “-lı/-li/-lu/-lü” ekini almışsa sıfat tamlaması olur. Bulgur-lu tepe, Güneş-li dere, Meşe-li yol denildiği zaman sıfat tamlamasıdır. Ancak ikinci isim “-ı/-i/-sı/-si” eki almışsa isim tamlaması alır. Bulgur tepe-si, Güneş dere-si, Meşe yolu denildiği zaman da belirtisiz isim tamlaması olur ki temayül, genellikle bu seslerin düşmesinden yanadır.

“Kara Yusuf” yer adının “ünvan grubundan oluşan yer adları” arasına neden dahil edilmediği düşündürmektedir. Tasniflerde sıralanan bazı yer adları, birden fazla başlık altına dahil edilmiştir. Örneğin anlamları bilinmeyen “Aşağı Demirbük” ve “Yukarı Demirbük” yer adları, hem “maden isimlerinden oluşan yer adları” (2016: 103) hem de “tarım ürünleri, hayvansal ürünler ve bitki örtüsü ile ilgili yer adları” başlığı altındadır. “Uzay ve zaman kavramlarıyla ilgili yer adları” başlığı altında değerlendirilen “Göneli” hangi sözlükte hangi anlama sahiptir? *Derleme* sözlüğünde bu kelime için “kalın, dayanıklı” manası dışında bir anlam görülmemektedir. Eğer “göne” kelimesinden geldiği varsayılmışsa yine kelimenin uzay ve zaman manaları yoktur.

Görüldüğü üzere tez, yalnızca metot, teori, bilimsel etik konusunda değil teknik bilgiler, araştırma etiği yönünden de asgari seviyede değildir. 365 yerleşim yeri adı, sözlük yardımıyla doğru şekilde tahlil edilmediği için hatalı şekilde listelenmiştir. Ayrıca yöreye has olarak belirtilen tüm adlar, başka yerlerde de kullanılan bilinen kelimelerdir. Bir yer adının kelime eki ve kökü tahlil edilmeden, manası bildirilmeden onun sıfat tamlaması yahut birleşik isim olduğunun ifade edilmesi, özel isim, renk ismi olduğunu belirtmek bilime, adbilim çalışmalarına nasıl fayda sağlamıştır? Üstelik verilen tasniflerde de pek çok eksiklik ve hata göze çarpmaktadır. Tunceli denilince ilk akla gelen “Munzur” yer adına bile değinilmemişse tezin bilime katkısı sorgulanabilir. O nedenle tüm verilere ulaşılmadan tez yazılmamalıdır.

Lisansüstü tezler, sahibi kadar danışman hocasını ve hatta savunma jürisini de bağlayan bir durumdur. Jüri, belki danışmana güvendiği için müdahil olmamıştır. Belki de tezde bu kadar kusurun bulunmasının baş mimarı, danışmanın bizzat kendisidir. Danışmanlık müessesinin talebe üzerindeki olumsuz etkilerini ele alan bir makalede şu tespitler yapılmıştır:

“Lisansüstü eğitimde danışmanlık, öğrencinin duygusal ve psikolojik durumu ile birlikte mesleki gelişimi özelinde kritik bir önem taşımakta iken, yürütülmek zorunda olan dersler, atanma ve yükselme koşullarını yerine getirme zorunluluğu ve idari görevler lisansüstü danışmanlık gerekliliklerini yerine getirmede bir takım ihmal ya da suistimalleri doğurmaktadır” (Güler, vd. 2021: 22).

Bazen talebeler, yanlış olduğunu bildiği hâlde danışman nasıl uygun görmüşse o şekilde hareket etmektedir ki bu da etik değildir. Türk akademisinde geleneğe çok önem verildiğinden danışman hocanın hata yaptığını söylemek “saygısızlık” olarak addedilir. Akademisyenlik, enaniyet duygusunu aşmayı, hatayı gerektiğinde kabullenebilmeyi gerektirir. İyi bir danışman seçmek, tez yazmakla eş değerdir. Tezi okuyacak, hata ve noksanlıkları bildirecek, ihmal ve suistimalde bulunmayacak, gerek insanî gerek ilmî yönlendirmeleri yapacak donanımlı bir danışman bulabilmek, tezi yazmaktan daha mühimdir. Bir tezin tüm sorumluluğu danışmana aittir ve tezdeki başarısızlıkların yarısı onun hanesine eksi olarak yazılacaktır.

Unutulmamalıdır ki araştırma ve yayın etiği ihlallerinin bir de hukukî boyutu vardır.

“Bugünkü mevzuatta, yargıya intikal eden tazminat davaları hariç olmak üzere, etik ihlallerine disiplin yönetmeliği kapsamında iki tür ceza verilebilmektedir. Bunlardan birisi meslekten çıkarma, diğeri ise uyarıdır. İntihal suçu meslekten çıkarılmayı gerektirirken, araştırma ve yayın etiğine aykırı diğer davranışlar uyarı cezası ile tecziye edilmektedir” (Ünal vd., 2012: 5).

Tarihçi Dr. Nejdett Bilgi’nin müşteki olduğu “8 yıl süren bir mahkeme sürecinde, intihal yapan kişiye önce 1 yıl 8 ay, ikinci aşamada ise 5 ay hapis cezası verilmiş ve sonuçta hükmün infazı ertelenmiştir” (Bilgi, 2016: 211). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlali önemszenmesi gereken baş ağırtıcı bir konudur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tez yazmak her tâlibin yapabileceği kolay ve ciddiyetsiz bir mevzu değildir. Yeterli seviyede bilimsel araştırma ve yayın etiği, bilgi, teknik, teori ve metot bilgisine sahip olmadan tez yazmak vahim sonuçlar doğurabiliyor. Disiplinsiz, özensiz, aceleyle yazılmış, pek çok türden etik ihlallerle dolu, özgün olmayan örnek tezdeki, tespit edilen eksiklik ve hataları şöyle toparlayabiliriz.

1. Tezin başlığı, çalışmayı kapsamamaktadır ve başlığı ilgilendiren asıl kısım, eksik verilerin işlendiği tezin ancak %30’luk dilimini teşkil etmektedir.
2. Tezin hangi amaçla hazırlandığı, kapsamı, hangi sonuçlara varıldığı soruları cevapsız kalmaktadır. Makale olabilecek bir konu, tez olarak hazırlanmıştır.
3. Yer adları sadece “yerleşim yeri adları” olarak algılanmış, dağ, göl, dere, sokak, mahalle, mevki vs. adları değerlendirmeye alınmayarak verilerin yarısından fazlası dışarıda bırakılmıştır.

4. Ad bilimiyle alakalı hemen her çalışmada görülen bölümlerle, tez gereksiz uzatılmış, maksadın dışına çıkmıştır. Önsöz bölümü dahil, özgün, yazara ait tek bir orijinal ifadeye, önemli bir değerlendirmeye rastlanılmamıştır. Tezin çok büyük bir bölümü, kaynağı gösterilen yahut yanlış kaynak gösterilen alıntılar üzerine kurulmuştur.

5. Tezde bilimsel araştırma ve yayın etiğine dair ihlallerin her türüne rastlanılmaktadır.

6. Alıntılarda, kaynak gösterilerek yapılan bir çeşit intihal metodu benimsenerek “mükemmel alıntı” yapılmış, “tırnak” işareti önemsenmemiştir. Bazı alıntılarda da tırnak kullanarak “gölgeleme” yapmıştır. Yine tırnak işaretli, işaretsiz uzun alıntıların akademik teamüllere aykırı olduğu saptanmıştır.

7. Tezin 20 sayfalık “*Türkiye’de Toponomi Çalışmaları*” adlı bibliyografya bölümü büyük ölçüde intihal ürünü olup künyelerin yarısı Güven Şahin’in “*Türkiye’de Toponomi Çalışmaları*” adlı makalesinden kopyalanmıştır.

8. Başka pek çok paragrafta da kaynak gösterilmeyen hatta aslî kaynak gösterilmek istenirken atıfı yanlış yapılan intihallere rastlanılmıştır.

9. Tezin, sadece alıntılar ve intihal bölümlerinin çıkarılmasıyla hesaplanan benzerlik oranı, en az %53 seviyesindedir ki tezin orijinalliği, tamamen ortadan kalkmaktadır.

10. Sayfaların çok görünmesi adına tek kelimelik yer adlarının alta alta sıralandığı anlaşılmıştır.

11. Yer adlarının neredeyse tamamında kelimelerin ek-kök tahlili yapılmamış, anlamları da verilmemiştir.

12. Dilbilim alanında hazırlanan bu tezde, *Derleme* ve *Tarama* sözlükleriyle klasik Türkçe sözlüklere müracaat edilmemiştir. Kelimelerin yalnızca bir manası düşünülmüş, bundan ötürü ilgisiz, gülünecek cinsten anlamlar kelimelere yüklenerek ilim âlemini yanıltıcı tespitlere ulaşılmıştır.

13. Araştırıldığı ifade edilen konuların hiçbirinin araştırılmadığı görülmüş, uydurulmuş bilgilerle büyük bir bilgi kirliliği hasıl olmuştur.

14. Tez danışmanı ve hatta tez savunma jürisi hiçbir şekilde teze müdahil olmamış, tezi okumamış, büyük hatalar bile görmezden gelinmiştir.

Mezkûr tezin 2022 yılında “Duvar Yayınları” tarafından yayımlandığı bilgisine ulaştık ve eseri temin etmek için çeşitli kitap sitelerine ve nihayetinde yayınevinin kendi sayfasına baktık. Ancak Duvar Yayınları’nın kendi internet sitesinde, böyle bir eserin bulunmadığını gördük. Yayınevinin sitesindeki arama seçeneğinde “Tunceli”, “yer adları” anahtar kelimeleri yazıldığı zaman yalnızca

“*Tunceli Folklorunda Efsaneler*” adlı bir kitap çıkıyor [Ek 1]. Acaba bu kitap, az sayıda, teşvik, yükselme kriterleri vb. için mi bastırıldı? Bilim adına yazılan bir kitap neden kitap sitelerinde ve uluslararası olduğu belirtilen bir yayınevinin sayfasında bile olmaz. Yoksa gizlenmek istenen bir şey mi vardır?

Müellif, bütün hatalarını düzeltip, intihaller ve diğer etik ihlalleri için özür mahiyetinde bir paragraf yayımlamış mıdır bilemiyoruz. Elbette hatadan dönmek, nedamet duymak da müsbet karşılanacaktır. Yazar o yıllarda bir yüksek lisans talebesidir ve hataların tezin boyutunu aşması; tecrübesizlik, hızlı yükselme tutkusu, teknik, metot ve bilimsel araştırma ve yayın etiğini bilmemesinden kaynaklanmış olmalıdır. Bu örnek ile lisansüstü eğitimde artık zorunlu ders olarak okutulan bilimsel etik derslerinin ne denli önemli olduğunu bir kere daha vurgulayalım. Bilimsel etik dersleri, lisans I. sınıf dersleri arasına da alınmalı, bu bilinç daha üniversitenin başında aşılmalıdır.

Bir araştırmacının, altı sene sonra kendi tezini tekzip edecek olması yani tüm tezinin geçerliliğini, kendisinin ortadan kaldırması YÖK, ÜAK etik kurullarının da dikkatini çekebilir. Böyle olursa, tüm bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlalleri yazar tarafından da onaylanmış demektir. Tezlerin nerdeyse tamamının değiştirilerek basılması, bilhassa doçentlik müracaatlarında etiğe verilme sebebi olarak bilinmektedir. Makale, bildiri ve kitap için bu durum problem teşkil etmeyebilir, zira bu yayınlar toplatılınca yahut ikinci baskıları yapılıncaya sorun da ortadan kalkar. Ancak tezler için, YÖK’ten sildirmek, düzeltme yapıp YÖK’e iletmek mümkün değildir ve “kusura bakmayın, yanlışlıkla oldu, bilmiyorduk, acemiydik, tecrübesizdik, zamanaşımına uğradı” demek de hiçbir hatayı telafi etmeye yetmeyecektir. Bu nedenle iş işten geçmeden, gelecek hesap edilerek, sonu düşünülerek çalışmalar yapılmalıdır. Meseleye hukukî açıdan bakarsak yargı kararları arasında tezlerdeki bilimsel etik ihlalleriyle alakalı şöyle bir hükme rastladık:

“İdare Mahkemesince ceza verme yetkisinin zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiş ise de davacının kaynak göstermeden alıntı yaparak yazdığı öne sürülen uluslararası makaleye, tebliğe bildiriye, her zaman tez arama merkezleri ile TÜBİTAK’tan ulaşılabilmesi ve internet ortamında bulunması nedenleriyle eserin etkilerini bilim dünyasında devam ettirmekte olduğundan ceza verme yetkisinin zamanaşımına uğradığından söz edilmesine olanak bulunmamaktadır” (Danıştay 8. Dairesi 2008/3345 Esas, 2009/750 Karar, 30/01/2009 Tarih)⁴ Bu

⁴ <https://bukuken.av.tr/intihal-sucu-nedir/> [Erişim Tarihi: 12.07.2023]

karardan anlıyoruz ki esas kriter, tezin etkilerini bilim dünyasında devam ettirmesidir. O hâlde tez, kitap olarak bastırılırken suçun ikrar edilip özür dilenmesi yeterli görülmebilir. Yayınevlerinin, bastırdıkları kitapları, Kültür Bakanlığı'na ve çeşitli kütüphanelere gönderme zorunluluğu vardır. Bir tezin kitap hâline ulaşamaması, umuma açık olmaması, sadece yazarda olması, kitabın basılmamasıyla eşdeğerdir.

Bilimsel araştırma ve yayın etiği ihlalleriyle dolu tezlerin, kitapların başka araştırmacılar tarafından yeniden çalışılmasında bir sakınca yoktur. Bilim, sürekli üstüne koymayı, eksiklik ve hataları gidermeyi gerektirir. YÖK, yüksek lisans ve doktora tezleri için “denetleme birimleri” kurmalı YÖK komisyonları gerektiği takdirde etik ihlali bulunan tezleri iptal edebilme hakkına sahip olabilmelidir. Tezle elde edilen unvan ve pâyeler de geri alınıp, devletin ve milletin zararı talep edilebilmelidir. Bununla birlikte YÖK ve ÜAK etik komisyonları, tezin danışmanı ve hatta jürisine karşı da gerekli adımları atabilme yetkisine sahip olabilmelidir. Zira caydırıcı unsurlar olmadığı zaman iş, şahısların inisiyatifine bırakılırsa suistimaller her daim olacaktır.

Lisansüstü eğitim gören talebeler, ders döneminden itibaren işi sıkı tutmalı ve alana özgü bilgilerin yanı sıra başta bilimsel araştırma ve yayın etiği olmak üzere diğer teknik ve teorik bilgilere de vâkıf olmalıdır. Hangi bilim dalında olursa olsun bir çalışmaya başlamadan evvel ilk yapacağı iş, konuyla alakalı yapılmış tüm neşriyatları gözden geçirip bir yol haritası oluşturmak olmalıdır. Bir başkasında olan eksiklik bir diğeriyle tamamlanmalı, analitik düşünme, disiplinli çalışma becerisini kazanmış, yayın etiği kavramını özümsemiş olmalıdır. Tez, *talebenin namusudur, kimliğidir, şerefidir, akademik dünyaya giriş vizesidir* düsturuyla yazılmalı, bazı amaçlar için araç olarak görülmemelidir. Ayrıca kıyamete dek YÖK-Tez sayfasında, herkesin kolayca erişebileceği bir mecrada duracağı, bir gün bir Molla Kasım'ın önüne düşebileceği de akıldan çıkarılmamalıdır.

KAYNAKÇA

AKCA, H. (2012). “Ağız Çalışmalarında Gramatikal Dizin Hazırlarken Karşılaşılan Sorunlar”, *Türkbilig*, 24, 121- 142.

ATSÜ, S. (2011). “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği”, *ADO Klinik Bilimler Dergisi*, 5 (1), 764-769.

AYDOĞANLAR, E. (2012). “İrk Bitig’de Hayvan Adları ve Hayvanlarla İlişkili Kavramlar”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (1), 27-30.

- BİLGİ, N. (2016). “Bir İntihal Hikayesi”, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 2, 211-227.
- BOYDAK, M. (2011). “Araştırma ve Yayın Etiği”, *Bilim Etiği*, (Ed: Nurhan Atasoy vd.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 15-42.
- BURAN, A. (2011), “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme *Turkish Studies*, 6 (1), 41-54.
- GÜLER, D.; GÜLER, Y.; TUNCEL, S. (2021). “Lisansüstü Eğitimde Öğrencilerin Danışmanı İle Olan İlişkilerinde Yaşadıkları Etik Dışı Davranışlar”, *Education & Youth Research*, 1 (1), 21-30.
- GÜNDÜZ, A. (2008). “1526 Tarihli Tahrir Defterine Göre Antakya ve Çevresindeki Türkçe Yer Adları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Mustafa Kemal Üni. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi*, 5 (9), 140-160.
- KARABORAN, H. H. (1984). “Türkiye’de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, s. 97-149.
- KARAÇETİN, H. (1984). “Antik Çağda Anadolu’da Tarihî Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, s. 219-223.
- KAYAOKAY, İ. (2022). ““Bir İntihal Daha Var”: Mutasavvıf Yunus Emre’den Mitraist Yunus Emre’ye”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3 (5), 429-448.
- KORTANTAMER, T. (1993). “Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları”, *Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7, 377-368.
- KURGUN, L. (1997). *Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları*, Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- KURGUN, L. (2002). *Denizli İli Yer Adları*, II Cilt, Doktora Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- İNCİ, O. (2009). “Bilimsel Yayın Etiği İlkeleri, Yanıltmalar Yanıltmaları Önlemeye Yönelik Öneriler”, *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*, s. 69-89.
- ÖRNEK BÜKEN, N. (2006). “Türkiye Örneğinde Akademik Dünya ve Akademik Etik”, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37, 164-170
- ÖZÇELİK, S. (2014). “Salur Kazan’ın Atı Kara Göz(lü) müydü?”, *Türk Dili Dergisi*, 750, 57-62.
- ÖZENÇ UÇAK, N.; BİRİNCİ, H. G. (2008). “Bilimsel Etik ve İntihal”, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 22 (2), 187-204.

- SEPKEN YAR, H. (2008). “Osmanlı Sarayında Mutfak Kültürü ve Sofra Gelenekleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi
- ŞAHİN, G. (2010). “Türkiyede Toponomi Çalışmaları”, *Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (4), 134-156.
- TOPRAK, Z. (2017). “Türkiye’de Akademik Yazı: İntihal ve Özgünlük”, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34 (2), 1-12.
- UZBAY, T. (2006). “Bilimsel Araştırma Etiği”, *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*, s. 19-26.
- ÜNAL, M.; TOPRAK, M.; BAŞPINAR, V. (2012). “Bilim Etiğine Aykırı Davranışlar ve Yaptırımlar: Sosyal ve Beşeri Bilimler İçin Bir Çerçeve Önerisi”, *Amme İdaresi Dergisi*, 45 (3), 1-27.
- YAŞAR, O.; ÖRGE YAŞAR, F. (2010). “Ayvacık, Bayramiç, Çan, Ezine ve Yenice (Çanakkale ili) İlçelerinde Köy Adlarının Kaynakları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), 599-611.
- YAŞAR, E. (2018). “Akademik İntihal, Nedenleri ve Çözüm Önerileri”, *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 1 (1), 34-44.
- YAVUZ, S.; ŞENEL, M. (2013). “Yer Adları Terimleri Sözlüğü”, *Turkish Studies*, 8 (8), 2239-2254.
- YILDIRIM, M. (2006). Uşak İli ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun)’nın Yapı ve Köken Bakımından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü* <https://sozluk.gov.tr/> [E.T: 06.06.2023]
- Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü* <https://sozluk.gov.tr/> [E.T: 06.06.2023]
- <https://buen.av.tr/intihal-sucu-nedir/> [E.T.: 12.07.2023]

Ek 1: Duvar Yayınları Sitesinde Kitabın Bulunmadığını Gösteren Ekran Görüntüsü.

